

AIDAI

„Aidai“ yra dviejų laidų lietuvių kultūrinis ir informacinis leidinys. „Aidų“ žurnalas išeina kas dvi savaitės; „Aidų Dienos Informacija“ — kiekviena diena, išskyrus šventadienius, prieš piet. „Aidus“ leidžia — Spaudos Darbuotojų Kolektyvas. Vyr. Redaktorius — Dr. V. Bieliauskas. Dienos informacijos redaktoriai: Jonas Pauperas ir Balys Vyliuadas. Adresas: München 27, Lamontstr. 21.

D I E N O S I N F O R M A C I J A

Münchenas

Šeštadienis, 1946.1.26 d. (III metai) Nr. 22(59)

IS STO SUVAŽIAVIMO

- Londonas. Penktadienį posėdžiauja Saugumo Taryba.

- Londonas. STO pilnatis Atominės Energijos Kontrolės Komisijos steigimą priešė 47 balsais. Kadangi prieš nieks nobalsavo, todėl minėtasis nutarimas laikomas priimtas vienu balsu. Tę praga Byrnes pareiškė, kad atominė energija atrasta daugelio mokslininkų pastangų dėka. Ryšium su tuo kilusi problema uždega atsakomybę visoms tautoms. Po to Višinskis pasakė, kad Atominės Energijos Kontrolės Komisijos sudarymo klausimas jau buvęs išspręstas Maskvos konferencijoje. Šis nutarimas esąs reikšmingiausias žygis taikai apsaugoti. Francūzų atstovas Moncour pareiškė viltį, kad sudarytoji komisija netrukus galėsianti pradėti darbą nuolatinėje būstinėje JAV.

- Londonas. Byrnes ketvirtadienį lėktuvu išskrido į Vešingtoną.

- Londonas. Penktadienį STO suvažiavimas renka generalinį sekretorių. Generalinio sekretoriaus mėtinė alga nustatyta 200.000 markių.

KOVOS DEL ATLANTO

Iš 1939 m. rugsėjo 3 d. iki 1945 m. gegužės 8 d. kovos jūrose vyko be pertraukos dieną ir naktį. Apie tas kovas nežinau ką tikrai pasaulis sužinojavo. Dabar Londono radijas skelbia kai kurias smulkmenas iš tų kovų eigos. Churchillis kartą pasakė: „Labai svarbu priešą laikyti tamsoje. Tegu jo karininkai džiūgauja savo perdėtomis pergalėmis. Kovas nulems tikrieji faktai“. Jau 1939 m. rugsėjo mėn. 3 d. be įspėjimo buvo torpeduotas keleivinis laivas „Athenia“. Per pirmuosius 9

mėnesius vokiečiai minėmis ir magnetinėmis minėmis blokuodami Anglijos uostus, nuskandino keletą didžiulius kovos laivus. Netrukus anglų laivai buvo apginkluoti antimagnetiniais įtaisais. Prancūzijai kapituliavus, vienai viena Anglija turėjo gintis prieš stiprius vokiečių puolimus ir apsaugoti savo susisiekimo kelius. Britų aviacija tada buvo silpna. Įvedus laivų vilkstinių apsaugą ir įrengus tam reikalingas bazes, laivų apsauga vis gerėjo. Sunkiausia grūntynė buvo 1941 m., kada vokiečių povandeniniai laivai pradėjo būriais pulti anglų laivus. Japonų staigus užpuolimas ant Pearl Harboure padėti, dar pasunkino. Tolimųjų Rytų frontui reikėjo dar daugiau laivų. Dėl laivų reikėjo aprūpinti Sovietų Sąjungai. Vėliau daug padėjo lėktuvai. Jie pakilti laivuose buvo įrengti taikiniai katapultai. Tačiau kartą pakilęs lėktuvas jau nebegalėjo atgal nutūpti ant laivo. Lakūnas išsigelbėdavo su parašiutu, o lėktuvas žūdavo. Todėl buvo pradėti statyti didieji lėktuvnešiai. 1942 m. įvyko posūkis. Afrikoje ir prie Stalingrado vokiečiai buvo sumušti. Lėktuvai aprūpinti gerais projektoriais. Tai daug padėjo jūrų kovose. Tačiau vokiečiai atkakliai tęsė savo antpuolius. Dönitzas pareiškė: „Šis karas yra jūrų karas. Jūrų kelias yra gyvybinės priešų arterijos“, o Goebelsas sakė: „Anglija su savo aviacija parriebė mus už rankos riešo, o mes su povandeniniais laivais griebiamės Angliją už gerklės“. Anglija išlaikė. Ką ro metu 75.000 sąjungininkų laivų pravežiavo vandenyną. Iš viso buvo nuskandinta 460 vokiečių ir 65 italų povandeniniai laivai. Po kapituliacijos paaiškėjo, kad dar buvo nuskandinta 120 povandeninių laivų. Abiems pusėms ko-

vos dėl Atlanto buvo labai sunkios. Britų jūrininkai šiose kovose parodė daug drąsos ir pasi-
aukojimo. Jie ir kovas laimėjo.

PASIPILNINIMAS TITO BUKARŠIU SU VOKIEČIAIS

Viena:— JAV ir Britų vyriausybės paraiškė protestą Jugoslavijos vyriausybei dėl nelegalaus 4400 vokiečių atgabenimo į Viena. Juos maršalo Tito vyriausybė išgabeno neapšildomuose vagonuose nežmoniškiomis sąlygomis.

Vokiečiai, kurie iki šiol gyveno Jugoslavijoje, atvyko į Viena sausio 10-21 d.d., saugojami Tito armijos kareivių. Jie įvežti į Austrijos rusų zoną per Vengriją.

Paskutinis transportas atvyko į Viena sausio 21 d. po 10 dienų kelionės. Pakeliui penki žmonės mirė. Jugoslavų kareiviai lavonus išmetė iš vagonų į griovius. Trys maži vaikai mirė jau atvykę į Viena. Viename vagono buvo 10 mažų vaikų su nušalusiomis rankomis ir kojomis.

Britų įstaigos pasiuntė sunkvežimius į stotį paaimti tremtinius į stovyklą, bet rusų įstaigos neleido jų išvežti ir tvirtino, kad jie būsią nusiųsti į Molk stovyklą, kur jie pasiliksią iki bus išvežti į Vokietiją.

Jugoslavijos tremtinių atsiradimas Vienoje sukėlė rimtą tarptautinę painiavą, nes Potsdame susitarime dėl vokiečių repatriacijos visai nebuvo minimi vadinamieji Volksdeutsche, kurie nuo seno gyveno Jugoslavijoje. Amerikiečiai ir Britai negali sutikti, kad pabėgėliai į Vokietiją vyktų per amerikiečių arba anglų zonas, nes nėra sutarties, kuria pasirenkamas Tito galėtų tremti šiuos Jugoslavijos gyventojus.

Ka LINDLEY FRAZER PRANEŠA APIE RUSŲ ZONĄ

L. Frazer grįžo iš 8 dienų kelionės po rusų zoną. Jis aplankė tikrai Saksoniją. Praleido porą dienų Dreždene, kalbėjosi su valdininkais ir darbininkais. Dreždene jis aplankė parodą, kurioje buvo ištatyti 4000 firmų gaminiai. Kai kurie parodos eksponatai, kaip foto kameros ir panešūs daiktai,

parodojo buvo pažymėti, jog jie čia reparacijų reikalams. Saksonijos pramonė buvo ne vien tik karo tikslams pritaikyta, tačiau ir čia daugelis fabrikų buvo išmontuoti ir išvežti į Rusiją reparacijų sąskaita. Dreždene gyventojai parodą lenkė masiškai. Išorinis Dreždene vaizdas esąs geresnis negu Berlyno. Kasdien atvyksta į Dreždene po 5 traukinius su rudąja akmenų anglimi. Gatvės yra gerai apšviečiamos. Miesto gyventojai gavo po 6 centnerius anglių vienam butui. Tramvajus vėl veikia. Benzino yra, bet autobusų mažai. Maistu aprūpinimas esąs geresnis negu Berlyne. Tas ūkininkams atlieka atidavus prievolės, jie gali laisvai pardavinėti turguose. Turguose pardodamų produktų kainos tik dvigubai aukštesnės už vyriausybės nustatytąsias. Jis susidarė įspūdis, kad vokiečių civiliai gyventojai beveik visiškai nepalaiko santykių su kareiviais.

JAV TAIKINTOJO VAIDMENYJE

Sąjunginių Tautų bendradarbiavimas atsidūrė prieš bandymą, kai staiga Rusija iškėlė kaltinimą Anglijai, o prieš tai Iranas - Rusijai. Oficiali nuomonė yra ta, kad STO medaus mėnuo jau praėjęs. Ji turinti spręsti dabar sunkiausius uždavinius. JAV kiek galėdamos stengėsi išvengti kritiškos įtampos, o kai kas tvirtina, kad JAV prisiimsiančios tarpininko vaidmenį Sovietų Sąjungai ir Didžiajai Britanijai suteikinti. Saugumo Taryba turės spręsti Rusijos kaltinimą Anglijai, kad šioji gresianti tarptautinei taikai, laikyama kariuomenę Graikijoje. Rusai tvirtina, kad tuo būdu Graikijoje susidarys sraudimas į politinę pažėtį, kuri padidanti iškilti reakciniamis elementams. Angliją kaltina ir Ukraina, kad ji naudojanti savo kariuomenę Indonezijoje prieševietos gyventojus tokia būdu, kuris sudarė pavojų tarptautinei taikai.

Iranas yra pasirašęs Saugumo Tarybą padaryti žygių, kad rusų kariuomenė kiek galint greičiau pasitrauktų iš Irano ir kad papildomai nebūtų siunčiama naujos kariuomenės.

LONDONO SPAUDOS KOMENTARAI

Londonas. Britų spauda reiškia nuomonę, kad sovietų delegacija iškėlusį Graikijos klausimą Londone dėl to, kad kitų kraštų gėmesį nukreiptų nuo Irano. Niti vėl mano, kad tai padaryta dėl to, kad iš pat pradžių susitarimų išpildis, jog sovietai užtaria mažųjų šalių interesus. Britų oficialios įstaigos pareiškė, jog Didž. Britenijos vyriausybė jokia būdu neįsakyje jokios įtakos, kad Graikijos ir Indonezijos STO pilnatyja iškeltas bylas perkreiptų savo naudai. Jei pavyktų rasti tinkamą sprendimą, tai tuo pačiu tik padidėtų STO autoritetas. Negera būtų jei dėl šių iškeltų bylų padidėtų nepasitikėjimas tarp didžiųjų valstybių.

TRUMPŲS ŽINIOS

- Maskva. JAV pasiuntinys Maskvoj Harrimans trečiadienį ilgai kalbėjosi su Stalinu. Po to lėktuvu išskrido į Vašingtoną.

- Londonas. Per debatus G. Rūmuose Lordas Vansitartas pareiškė: „Visais laikais Europa kentė dėl bendradarbiavimo trūkumo“. Britų oro laivyno ministras per politinius debatus pasakė: „Reino kraštas jokia būdu negali būti paliktas vokiečiams. Kitaip tai jis įgalintų vokiečius pasiekti naujam karui“.

- Vašingtonas. Prez. Trumanas, ryšius su streikais ir darbininkų bei cerbėvių giminėmis, neseniai pareiškė: „Abiejų besiginklujančių šalių organizacijos yra tvirtos. Vyriausybė gins paprasto pilnio žmogaus interesus“.

- Vašingtonas. Šiuo metu JAV streikuoja 1.750.000 darbininkų. Praėjusią savaitę JAV plieno gamyba tik krito, kad ji tesiekia vos 4,9 % buvusios gamybos kiekio. Tai yra plieno gamyba taip žemai nukrito, kad pasiekė prieš 50 metų buvusį lygį.

- Vašingtonas. Prancūzams, kad ruošiamasi nacionalizuoti streiko paliktas mėsos pramonės įmonės.

Turimomis žiniomis JAV vyriausybė esanti pasiruošusi pirkti

už 3 milijardus dolerių mėsos gaminių, kurių pusė tektų paruošti kitoms valstybėms, o likusi dalis pasilikty kariuomenei aprūpinti.

Streikui naraminti vyriausybė ruošiasi mėsos kainas pakelti 25 centais už amerikiečių centnerį (50,8 kg) urmo prekybininkams ir 35 centais už cent. paruošiant vyriausybei.

- Londonas. Britų valst. ministras Morrisones pranešė, kad antradienį vėl bus tęsiami akmens anglies kasyklų suvalstybinimo debatai. Prekybos ministras Crippsas žem. Rūmuose pasake, kad britų prekybos palangvėjimo netenka laukti.

- Belgradas. UNRRAI pavyko apginti Jugoslaviją nuo befo. Bosnijos ir Hercegovinos gyventojus gana sunku aprūpinti, nes ten labai blogi keliai ir suferiauti tiltai. UNRRA tikisi galėsianti gyventojams padėti iki naujojo derliaus. Praėjusių metų derlius tesudarė vos 50 % normalių metų derliaus. UNRRA gruodžio mėn. Jugoslavijai pateikė 140.000 tonų maisto gaminių.

- Berlynas. Rusų karinė valdžia išleido potvarkį, kuriuo rusų zonoje už ginklų laikymą asmenys bus baudžiami mirtimi. Kas per 10 dienų atiduos ginklus, nebus baudžiamas.

- Paryžius. Socialistų, katalikų ir komunistų partijos susitarė sudaryti koalicinę vyriausybę. Po to, jos susitarė po vyriausybės sudarymo nutraukti diplomatinius santykius su Franco Ispanija ir tęsti įmonių suvalstybinimą. Konfesiinės mokyklos pasiliksiančios tokios, kokios yra. Naujasis min. pirmin. Gouin atšaukė de Gaulle. Aplanke de Gaulle, Gouin pareiškė: „Šiuo anšilankymu pagerbiau didįjį Prancūzijos pilietį“.

- Mūnabergas. Prancūzijos kaltintojų atstovas pateikė teismui įrodymus, pagal kuriuos Prancūzijoje buvo nužudyta 29.000 įkaitų.

MARGABIS MŪJU GYVENIMAS

A. S. prof. Dr. Vilius Gaigalaitis

Neseniai buyoma pranešę, kad 1945 m. lapkričio 30 d. staiga mirė t. ol. prof. Dr. Vilius Gaigalaitis, sulaukęs 75 metus amžiaus. Palaidotas Krotteno kapinėse, Badeno krašte. Kadangi mirusiojo rūpesčiu ir pastangomis išvartyta gana žymi kultūrinė vaga lietuvių gyvenime, todėl nors trumpai supažindiname savo skaitytojus su jo darbais ir nuopelnais. Vilius Gaigalaitis gimė Kaujienos kaime, Ragainės apskr. Mokėsi Tilžės ir Klaipėdos gimnazijose. Teologiją studijavo Karaliaučiuje ir Berlyne. 1900 m. Karaliaučiuje įgijo daktaro laipsnį. Jis kunigavo Ragainės, Priekulėje ir Katyčiuose. 1903, 1908 ir 1913 m. buvo išrinktas atstovu į Rusijos seimą. Rūpinosi išlaikyti lietuvių kalbą mokyklose ir bažnyčioje. Draugė su Dr. Sauervernu ir kitais rūpinosi lietuvių tautinės sąmonės ugdymu, steigė organizacijas ir leido lietuviškas populiarias knygas. Nuo 1904 m. iki šio karo leido laikraštį „Pagalba“, organizavo prieglaudas, lietuviškas skaityklas. Savame name, Klaipėdoje, įrangė lietuviškų organizacijų reikalams 2 salės. Ten pat turėjo savo 7000 tomų knygyną. Pirmojo D. Karo metu per kaud. kryžių šelpė lietuvius tremtinius Rusijoje. Visą laiką kovojo dėl Klaipėdos krašto, daug rašė vokiečių spaudoje, ginamas lietuvių reikalus. Kaip šnipą išdaviką vokiečiai buvo areštavę. Vis dėlto, nepakeitė jo nusistatymų. Jis paruošė du memorandumą Klaipėdos prijungimo prie Lietuvos reikalui. Vienas jų buvo įtaikytas taikos konferencijai Paryžiuje. Po Klaipėdos prisijungimo prie Lietuvos V. Gaigalaitis buvo pirmosios Direktorijos narys. Jis tvarkė mokyklų ir bažnyčių reikalus. Įsteigė lietuvių gimnaziją, Klaipėdoje, įkūrė Klaipėdos krašto mokyklų draugiją, jai kurį laiką pirmininkavo ir įsteigė 50 privatinių mokyklų. Įsteigė muziejaus draugiją ir patį Klaipėdos krašto muziejų. Liet. kv. liuteronų sinodas 1935 m. išrinko jį senjoru ir patvirtino Konsistorijos pirmininku. Šias parigės eidamas rūpinosi lietu-

viškais reikalais, už ką net buvo apšauktas bažnyčios priešu. Rygos universitetas suteikė jam teologijos garbės daktaro laipsnį. Jo pastangomis įsteigtas cv. t. ol. fakultetas Lietuvos universitete. Ilgą laiką Gaigalaitis buvo šio fakulteto dekanu ir profesoriumi. Spaudai parangė tikybinių knygų ir buvo Eritų Biblijos Draugijos atstovas Lietuvai.

Visas jo gyvenimas buvo darbas ir kova už savo tautos egzistenciją ir ateitį. Vos saveitę prieš mirtį jis laiške skundėsi, kad esąs pasenęs ir pavargęs, bet dar noris patarnauti tėvynei. Jis siūlojosi dėl lietuvių tremtinių likimo, prašė paramos evangelikų liuteronų laikraščiui išleisti. Jis iki pat mirties palaikė ryšį su Amerikos lietuviniais ir buvologomis. Buvo optimistas ir tikėjo į gerąsą Lietuvos ateitį.

Visą amžių labai daug Gaigalaitiui padėjo jo žmona Marija, kuri dėl savo labdaros darbų Klaipėdos krašte virto legendarine figūra. Ji padėjo visiems tiek, kiek galėjo ir kur tik galėjo. Jai, likusiai vienai, reišiant užuojautą, linkėtina rasti tą paguodą, kurios ji troško kitiems.

V. Gaigalaitis ypač skatino jaunimo veiklumą. Jis troško matyti Lietuvą kūrybine ugnimi degančią. Apsilaidimą ir tingumą, tad vadino didžiausiomis nuodėmėmis. Pats daug dirbo ir norėjo, kad ir visi lietuviai daug dirbtų.

(Iš J. Grigolaičio straipsn.)

- Vašingtonas. Pranešama, kad gegužės mėnesį bus sprodinama atominė bomba dviejų šimtų metrų aukštyje viršum laivų grupės, susidėdėdčios iš vokiečių kreiserio „Nürnberg“, japonų kreiserio „Nagato“ ir „Stėvo“, 4 amerikiečių kreiserių ir dviejų senų lėktuvnešių.